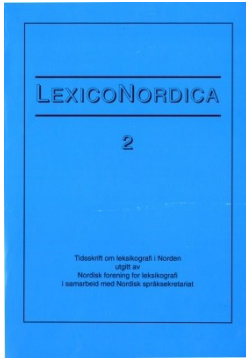

LexicoNordica

Forfatter:	Þóra Björk Hjartardóttir	
Anmeldt værk:	Hrefna Arnalds, Ingibjörg Johannesen og Halldóra Jónsdóttir. 1992. <i>Dönsk-íslensk orðabók</i> . Reykjavík: Isafoldarprentsmiðja.	
Kilde:	LexicoNordica 2, 1995, s. 315-335	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Þóra Björk Hjartardóttir

Hrefna Arnalds, Ingibjörg Johannesen & Halldóra Jónsdóttir (red.) 1992. *Dönsk-íslensk orðabók*. Ísafoldarprentsmiðja hf., Reykjavík. 945 s.

1. Indledning

I 1992 blev der udgivet i Island en ny dansk-islandsk ordbog udarbejdet under redaktion af Hrefna Arnalds og Ingibjörg Johannesen som hovedredaktører samt Halldóra Jónsdóttir som medredaktør.¹ Bogen afløser den nu årgamle dansk-islandske ordbog af Ágúst Sigurðsson og er forlaget, Ísafoldarprentsmiðjas, tredje dansk-islandske ordbog og som det siges i forlæggerens forord er den også "den fuldstændigste af alle forlagets ordbøger" (s. xi) og dermed den hidtil fuldstændigste af alle dansk-islandske ordbøger.

Bogen er omfangsrig, selve ordbogen er på 945 tospaltede sider samt 32 indledende sider. Foruden forord, en liste over ordbogens medarbejdere, sponsorer og de anvendte leksikalske kilder indledes ordbogen med en meget kort men overskuelig vejledning i bogens anvendelse og et kort grammatisk oversigt (skrevet på islandsk) samt en kortere version på dansk. Derefter redegøres der for det lydskriftsystem der blev specielt udarbejdet til denne ordbog, dernæst følger en liste over de stærke og uregelmæssige danske verber, de mest almindelige forkortelser i dansk, samt de forkortelser og de betegnelser for stil og fagudtryk der bruges i bogen.

Bogens typografi er klar og bidrager til at brugeren hurtigt kan finde det han leder efter. Alle opslagsord trykkes med fed skrift der er lidt større end den øvrige tekst, fonetiske og grammatiske oplysninger med kursiv og alle eksempler med fed kursiv skrift. Stort set er bogen pæn af ydre men dog kan man finde for mange typografiske defekter, hvor af mange sikkert skyldes edb-bearbejdelsen af bogen. Det kan fx ses på side 92, 93, 191, 208, 380, 481, 495 (*ma^itre*) og 597 (*piber*).

2. Bogens målgrupper

Det siges i redaktionens forord at ordbogen "henvender sig til et bredt islandsk publikum, herunder elever i folkeskolens øverste klasser,

¹ Jeg vil sige tak til Elísabet Valtýsdóttir for sproglig assistance og til Guðvarður Már Gunnlaugsson og Veturlíði Óskarsson for nyttige kommentarer.

gymnasieelever og universitetsstuderende" (s. ix).² Selvom bogen først og fremmest henvender sig til islændinge tages der også hensyn til eventuelle danske brugere der ønsker at udtrykke sig på islandsk, idet man oversætter flere eksempler end hvis målgruppen blot bestod af islændinge. Man prøver altså at appellere til meget forskellige målgrupper som har meget forskellige forudsætninger, hvilket strider imod de dominerende leksikografiske principper, hvor målet er at lave én ordbog til hver gruppe (jf. Svensén 1987:19–20; Norling-Christensen 1991:19–21).

Det er klart at elevens behov er meget forskellige fra den jævne voksne brugers behov, for ikke at nævne den professionelle brugers behov. Det betyder at vil man tilfredsstille alle disse forskellige gruppers behov, så bliver ordforrådet i bogen meget varieret, alt fra de mest almindelige grundord til de mere avancerede fagord og udtryk. Det er urealistisk at tro at folkeskolens elever vil komme til at bruge bogen. Til den gruppe er den alt for stor og omfattende, og ikke mindst alt for dyr.³ Desuden klarer begyndere i sproget sig godt med de glossarer som alle de fleste lærebøger i dansk er forsynede med. Det er først senere at behovet for større og omfangsrigere værker vokser. I gymnasiet læses der dansk litteratur i faget dansk og stadigvæk har man lærebøger på dansk og andre nordiske sprog inden for gymnasiet og den højere uddannelse, selvom det rigtignok har ændret sig meget de sidste årtier, bl.a. fordi man har fået mere islandsk undervisningsmateriale. Det er derfor først og fremmest af denne gruppe ordbogen vil blive brugt, samt naturligvis af voksne brugere.

At man har valgt at udarbejde en stor og altomfattende ordbog som kan benyttes af alle uden særlige forudsætninger skyldes først og fremmest det forholdsvis lille marked i Island der gør at man ikke får lavet specielle ordbøger til hver enkelt gruppe. En anden årsag er ordbogens forbillede eller grundlag; den er baseret på Nudansk Ordbog (se s. vii) som kan opfattes som "den uundværlige "alt-i-en" ordbog for enhver bruger af det danske sprog" som det siges på Nudansk Ordbogs omslag (1986).

3. Nudansk Ordbog som grundlag

I de sidste år er det blevet mere almindeligt ved udarbejdelsen af oversættelsesordbøger at man "køber" en færdiglavet basis med fremmed-

² Dansk er et obligatorisk skolefag i Island, både i folkeskolen og gymnasiet. Endvidere er det første fremmedsprog med undervisningsstart i femte klasse (islandske skolers sjette klasse).

³ Ved udgivelsen af ordbogen var prisen knap 10.000 islandske kroner, dvs. omkring 900 danske kroner. Nu tre år senere tilbydes den til en noget lavere pris. I 1994 blev der så udgivet til en betydeligt lavere pris en forkortet version beregnet specielt til skoleelever.

sproget som kildesprog. Det har man gjort her, idet den nye dansk-islandske ordbog er baseret på Nudansk Ordbog (13. udgave 1986), som ovenfor nævnt. At starte et ordbogsarbejde med en færdiglavet basis har uden tvivl den fordel at man slipper for alt det besværlige arbejde med excerpering og valg af opslagsord og derfor sparer den metode megen tid. Men dog er det indlysende at man i et seriøst ordbogsprojekt ikke bare kan nøjes med at tage basen som den foreligger og overføre den uden at lave nogen ændringer. Det gælder måske ikke mindst når man tager en basis fra en ensproget ordbog, dvs. en ordbog hvor alle forklaringer er på samme sprog som kildesproget, og laver den om til en passiv tosproget ordbog, dvs. en oversættelsesordbog hvor man har forklaringer og ækvivalenter på et andet sprog, målsproget, som i dette tilfælde. Selv om begge disse typer af ordbøger bruges som hjælpemiddel til en klarere forståelse af kildesproget, hvor man søger betydningen af enkelte ord og udtryk, er det også den ensprogede ordbogs funktion at angive opslagsordets konstruktionsmuligheder i højere grad end hvad der er nødvendigt i tosprogede passive ordbøger (jf. Svensén 1987:82-91).

Dette har redaktionen af den dansk-islandske ordbog (herefter forkortet til DI) naturligvis været klar over under bearbejdelsen af Nudansk Ordbog (herefter forkortet til ND), som er beregnet for danskere, til en dansk-islandsk oversættelsesordbog beregnet for islændinge, idet der er blevet foretaget en del ændringer for bedre at kunne imødekomme målgruppens faktiske forudsætninger og behov. For hvert opslagsord bruges der islandske ækvivalenter og/eller det bliver grundigt forklaret, hvor man i Nudansk Ordbog ofte nøjes med eksempler. Her er to eksempler der viser dette:

DI:

kælebarn ... eftirlætisbarn, dekurbarn

ND:

kælebarn; *den yngste søn var kælebarnet; haven er hans k.*

DI:

mage II ... samstæður, sem á saman strømperne er ikke m.

ND:

mage II ...*strømperne er ikke m.; ...*

Men de mest iøjnefaldende ændringer finder man i ordforrådet hvor en del af opslagsordene er blevet sløjftet, som fx alle personnavne og det meste af stednavnene, mens nye er blevet tilføjet, som fx et stort antal edb-ord, som det da også fremgår af ordbogens indledning. Noget andet iøjnefaldende er det faktum at en hel del ord, der anses for at være svære for islændinge at udtale, bliver lydkrevet. Andre

ændringer gælder ordbogsartiklernes strukturering og hvilke oplysninger der tages med for hvert opslagsord. Således har man udeladt diverse oplysninger der ikke er aktuelle for den islandske målgruppe og tilføjet andre. Således findes der i DI ingen oplysninger om opslagsordenes oprindelse, deres indbyrdes slægtskab og orddannelse som i ND.

4. Ordbogsartiklernes strukturering

DI følger stort set ND i strukturering af ordbogsartikler men dog har man foretaget visse ændringer der ofte leder til enklere og mere overskuelige artikler. Det medfører at man hurtigere finder frem til det man søger end i ND. Her hjælper typografien også idet den er betydelig klarere i DI end i ND, ikke bare på grund af størrelsen, men også på grund af større typografiske variationer af forskellige typer af informationer end man har i ND.

Opslagsordene ordnes i en streng alfabetisk rækkefølge og kun et enkelt ord ad gangen, undtagen i de tilfælde hvor man har ortografiske dobbeltformer eller to eller flere ord danner en semantisk helhed, dvs ordkombinationen er blevet leksikaliseret. Da optræder de som sammensatte ord på sin rette plads i den alfabetiske rækkefølge, fx optræder *slet-og-ret-tast* mellem opslagsordene *slethvar* og *slette* og *gør det selv-X* mellem *gør* og *gøre*. Størstedelen af disse ordforbindelser er af nyere dato og har udenlandsk oprindelse. Det gælder for de fleste at hver enkelt enhed ikke forekommer som et selvstændigt ord, som *pomme frite*, *bel canto*, *up to date*, *a la carte*, *enfant terrible* blot for at nævne nogle.

Sammensatte ord opføres altid som selvstændige opslagsord og her har vi en væsentlig ændring fra ND hvor de ofte ikke står selvstændigt men som underordnede opslagsord i en artikel hvor de har første led fælles med opslagsordets første led. Som eksempel kan der nævnes at sammensætninger med *yder-* som første led (*-beklædning*, *-dør*, *-grænse*, *-kant*, *-kvarter*) opføres under opslagsordet *yderbeklædning* i ND men de står alle som selvstændige opslagsord i DI. Selvfølgelig er det mere pladskrævende at opføre alle sammensætninger som selvstændige opslagsord med hver sin definition eller ækvivalent end som underordnede opslagsord, men samtidig mere i takt med målgruppens behov, hvor man ikke kan gå ud fra at sammensætningerne forklarer sig selv gennem hvert led, som man kan gøre i ensprogede ordbøger som ND. Det har været DI redaktionens mål aldrig at opføre mere end et opslagsord for hver artikel, med kun nogle få undtagelser hvor retskrivningen varierer, da står de to former side om side, begge to som opslagsord. Klar præsentation foretrækkes således frem for at spare plads, hvilket gør at man meget nemt og hurtigt finder de ord man

leder efter; de står der hvor man først søger – hvis de overhovedet er blevet taget med.

Dog har man her nogle få undtagelser hvad der gælder ord der forekommer kun eller især i flertal. De må søges under deres grundform, dvs. ental, selv om det ville være mere praktisk med direkte opslagsord. Her kan der nævnes eksempler som *briller* og *bukser* der næsten udelukkende bruges i flertal, undtagen i markerede tilfælde. Her er det bemærkelsesværdigt at der er blevet lavet om på disse opslagsord i DI. I ND opføres alle oplysninger om disse ord under opslagsformen i flertal og der henvises kun til dem under opslagsordene i ental, hvor det derimod er omvendt i DI. Her kan det knap nok siges at DI imødekommer brugerne, de finder ikke med det samme det de leder efter, men må søge videre. Men ser man bort fra disse tilfælde og eventuelt andre kan det bestemt hævdes at bogen er meget brugervenlig, som alle gode ordbøger bør være.

Man har valgt at gå en mellemvej med ordfledninger, idet enkelte, produktive suffikser og især præfikser står som selvstændige opslagsord, men samtidigt har man skåret betydeligt ned fra det man har i ND. Således har man i ND fx disse præfikser som selvstændige opslagsord: *be-*, *bi-*, *deci-*, *døds-*, *for-*, *fra-*, *hyper-*, *inter-*, *til-*, *u-*, *under-*. Af disse har man i DI kun beholdt *deci-*, *døds-*, *hyper-* og *u-*. Hvad der motiverer valget af præfikser og suffikser, foruden deres grad af produktivitet, er ikke så let at se, men det stemmer godt med disse to bøgers forskellige formål og målgrupper at der ikke optræder lige så mange præfikser og suffikser som opslagsord i DI som i ND. Der spares megen plads ved at lade de mest produktive og gennemsigtige afledningsmorfemer stå som selvstændige opslagsord og ved kun at bruge stammer som opslagsord i stedet for mange afledte ord. Men samtidigt kræver det en vis sproglig viden af brugeren; han eller hun må jo kunne ræsonnere sig til det afledte ords mening ud fra begge dele og i tilfælde af en ugenomsigtig betydning er det ikke altid så let, især naturligvis for brugere der ikke har kildesproget som modersmål. Derfor er det oftest kun de aller mest udbredte og produktive afledningsmorfemer der står som selvstændige opslagsord i tosprogede ordbøger, hvilket sandsynligvis også er tilfældet her. Men DI har også mange ord afledt med just disse morfemer som selvstændige opslagsord. Således gives der under opslagsordet *u-* to eksempler: *ulæst*, *uvejr* dog uden ækvivalenter eller forklaringer. Disse ord finder man også som selvstændige opslagsord. Det samme gælder for flere af de selvstændige afledningsmorfemer og man kan derfor spørge hvilken gevinst der opnås med disse afledningsmorfemer som selvstændige opslagsord.

Homonymer behandles i DI på samme eller lignende måde som i ND, viser en overfladisk granskning. De der ikke har den samme bøjning står som to (eller flere) selvstændige opslagsord og markeres med romanske tal: I, II osv. Derimod bliver de homonymer der har samme

bøjning kun anført som selvstændige opslagsord hvis deres mening er af vidt forskellig art, og de anses da for at være forskellige ord.

For det meste har man også overtaget NDs metode i ordbogsartiklernes betydningsopdeling. Hvis et ord kan have flere end en betydning bliver det markeret i artiklen ved brug af tallene 1, 2 osv., hvor ingen af betydningerne bliver overordnet de andre. Jeg er ikke helt klar over hvilke kriterier der styrer rækkefølgen, om det er frekvens, således at den mest udbredte betydning kommer først, eller om det er ordenes oprindelige betydning, hvor de afledte betydninger først kommer senere. Begge dele forekommer, således at man uundgåeligt kommer til den konklusion at der er truffet bestemmelse i hvert enkelt tilfælde.

Selvom strukturen i både betydningsopdelingen og i behandlingen af homonymer i princippet hentes uændret fra ND har DI's redaktion dog ofte foretaget indre revideringer af artikler. Artiklerne deles i større grad op i afsnit 1, 2 osv. for at angive forskellige betydninger end der er gjort i ND hvor man til gengæld benytter sig mere af semikolon. Som eksempler kan nævnes artiklerne om *yderlig*, *stok*, *stola*. Men en anden slags revideringer forekommer også, som fx et opslagsord der bliver delt op i to opslagsord (homonymer) eller to opslagsord (homonymer) er slået sammen til et ord med to betydninger. Eksempler herpå: *pip I* i ND bliver delt op i *pip I* og *pip II* i DI; *stoppe I* og *stoppe II* i ND slås sammen til et opslagsord i DI: *stoppe*.

Meget lange artikler deles som regel i afsnit og her bruges der et enklere og mere konsekvent system end i ND. Det er ikke så let at finde ud af hvilke kriterier der ligger bag opdelingen i ND – eller om der overhovedet er et bestemt system – og man finder ikke ét ord om det i bogens vejledning. Derimod gøres der nøje rede for opdelingen i brugsanvisningen i DI; særlig lange artikler med substantiv og verbum som opslagsord deles i A- og B-afsnit. Ved substantiver indeholder afsnit B eksempler med opslagsordet som kerne i præpositionsled og ved verber har man i afsnit B eksempler hvor verbet får en ny og ofte en snævrere betydning idet det indgår i en helhed med et adverbium eller en præposition. Afsnit A indeholder så alle andre eksempler. Store adjektiver deles også op i tre afsnit, et for hver grad, men det nævnes dog ikke i vejledningen.

Det virker lidt besynderligt at se i vejledningen om artiklernes opdeling i afsnit, at der illustreres med eksempler for opslagsord der slet ikke deles i A- og B-afsnit. Således gives der eksemplerne *han kommer i morgen* og *han bor i det gule hus* for at illustrere afsnit B under substantiver. Slår man derimod op under *hus* deles artiklen slet ikke i A- og B-afsnit. Det samme gælder for *morgen*; eksemplet *i morgen* har man der ganske vist, men artiklen deles ikke i A- og B-afsnit. Det samme ser man i vejledningen om verber. Der gives eksemplet *stikke af* for at illustrere afsnit B, men artiklen *stikke* opdeles ikke.

Der gives meget udførlige grammatiske oplysninger om hvert enkelt opslagsord; både ordklasse og bøjning, hvor alle uregelmæssigheder anføres i fuld form. Det samme har man i ND, men dog ikke helt så udførligt fordi substantivernes og verbernes ordklasser ikke anføres og vedrørende bøjning af sammensatte ord bliver der henvist til ordets sidste led som et selvstændigt opslagsord. Som ovenfor nævnt gives der en god oversigt i det indledende afsnit i ordbogen over alle de grammatiske oplysninger der gives om opslagsordene. Der har man også en lang liste over stærke og uregelmæssige verber som normalt ikke findes i passive oversættelsesordbøger som denne; bøjningen anføres jo for hvert enkelt af disse verber. Måske har man haft i baghovedet at ordbogen også i nogen grad ville blive brugt som en aktiv ordbog hvor dansk er målsproget selvom den slet ikke er tænkt som sådan.

Foruden disse grammatiske oplysninger angives der også tryk og udtale for de ord der anses for at være svære at udtale for islændinge. Disse oplysninger står selvfølgelig ikke i ND og selvom oplysninger om udtale måske ikke hører til de primære oplysninger i en passiv oversættelsesordbog medtages de dog traditionelt. Desuden gives der meget nyttige oplysninger om opslagsordenes stilpræg og hvis de tilhører et bestemt fagområde. Her er oplysningerne gjort fyldigere end i ND, hvilket er lige det ordbogens målgruppe har brug for.

Krydshenvisninger bruges systematisk i ordbogen for retskrivningsvarianter, synonymer samt uregelmæssige former som brugeren eventuelt har svært ved at identificere. Samme system af henvisninger har man også i ND, men det er langt fra blevet overført direkte til DI uden ændringer. Som så ofte har man et mere gennemskueligt system her end man har i forbilledet eller grundlaget: ND. De fleste af krydshenvisningerne er af ortografisk art; der henvises fra den ene form til den anden form, hvor de begge anføres.

En del henvisninger drejer sig om synonymer; der henvises fra et ord til et andet, hvor der opgives en ækvivalent eller en forklaring. Det kan være lidt diskutabelt med sådanne henvisninger mellem synonymer, fordi her er man trådt ind på et område hvor meningerne kan være delte om hvad der er rigtige synonymer. Men for de fleste krydshenvisninger man har af den slags i DI er der dog, vil jeg tro, ingen tvivl om at det faktisk er synonymer. Det kan dreje sig om henvisninger fra et arveord eller måske et ældre låneord til et synonymt fremmedord; forkortelser; sammensatte ord hvor et af leddene ikke er det samme, men dog synonymt. Her er nogle eksempler der viser dette:

folkestyre -> demokrati
massegodsskib -> bulkcarrier
ib.-> ibid.
planner -> planlægningskalender
bowlerhat -> bowler
finregn -> støvregn
væggetøj -> væggelus

Den tredje slags krydshenvisninger drejer sig om uregelmæssige former der kan være svære for brugeren at identificere. De står som selvstændige opslagsord hvor der henvises til ordets grundform. Her har man valgt at medtage alle former som ikke umiddelbart kan relateres til grundformen – uanset om man har nøjagtig samme former i islandsk og de derfor ikke er problematiske. Disse former er alle former af bøjelige pronominer, præteritum og participier af stærke verber, gradbøjning af uregelmæssige og omlydte adjektiver, som følgende eksempler viser:

mig ... *fn* andlf. af *jeg II*
drak ... *so* þt. af *drikke II*
drukket ... *so* lh.þt. af *drikke II*
større ... *lo* mst. af *stor*

De færreste af disse, undtagen de gradbøjede adjektiver, står ikke overraskende som egne opslagsord i ND; sådanne krydshenvisninger finder man først og fremmest i passive oversættelsesbøger. Den slags henvisninger er naturligvis meget nyttige for brugeren, men spørgsmålet er om ikke ganske mange af dem man har her i DI er unødvendige for den islandske bruger på grund af sprogenes nære slægtskab; identificeringen af de fleste af dem forårsager højst usandsynlig nogen vanskeligheder, selvom man ganske vist aldrig kan fastslå noget om brugernes kompetens. Men det bringer dog én uundgåeligt ind på de tanker at her har det formelle eller den mekaniske arbejdsproces taget overhånden på bekostning af det virkelige behov; at man i dette tilfælde ikke har taget hensyn nok til den aktuelle målgruppe.

5. Lydskrift

I reklamerne for DI blev angivelsen af opslagsordenes lydskrift særdeles fremhævet, selv om vi her har en passiv tosproget ordbog hvor udtalen derfor skulle spille en mindre rolle. Men man følger vistnok en tradition, idet det ikke er ualmindeligt at angive udtale i den slags ordbøger (jf. Svensén 1987:11). Men at der blev reklameret stærkt for lydskriften i bogen skyldes nok først og fremmest det faktum at der,

som det siges i indledningen, "anvendes et nyt lydskriftssystem, ... beregnet for islændinge, [som] bygger ... så vidt muligt på de almindelige islandske bogstavets lydværdi." (S. ix). Man prøver således at appellere til eventuelle købere med pædagogiske argumenter.

Ganske vist er det sikkert ikke ualmindeligt i ordbøger at der bruges en specielt udarbejdet lydskrift i stedet for den normaliserede internationale lydskrift IPA, eller nationale modificerede udgaver af den. Men man kan spørge hvilken gevinst man opnår ved et special-designet system, som kun eksisterer i denne bog, og om det er umagen værd. Der findes sikkert ikke noget ensbetydende svar, men jeg vil mene at man burde have holdt sig til IPA-systemet eller den danske udgave af den, eftersom man nu engang har valgt at angive lydskrift, hvad der ikke er nogen selvfølgelighed. Ved første øjekast er det måske fordelagtigt for den ikke-lingvistisk trænedde bruger med denne type af lydskrift som på grund af sine egenskaber skulle være letforståelig for den menige bruger. Men så enkelt forholder det sig slet ikke.

For det første findes der for de færreste bogstaver en bestemt lydværdi; deres lydværdi varierer og er betinget af de lydlige omgivelser. I det indledende afsnit, hvor der redegøres for lydskriftsystemet, nævnes der dog ganske vist altid islandske eksempler, hvor det er aktuelt, således at brugeren ikke behøver at være i tvivl om hvilken lydværdi det drejer sig om hver gang.

For det andet siger det sig selv at det islandske alfabet, selvom det har 32 bogstaver, ikke er tilstrækkeligt som et grundlag for en lydskrift. Man må alligevel konstruere tegn eller anvende bogstaver der er fremmede for det islandske alfabet; dvs. tegn hvis lydværdi må læres. Der bruges 42 tegn og af disse er det kun 30 der bygger på de islandske bogstavets lydværdi – og dog, hvis man vil være helt nøjagtig, kun 21, eftersom der siges om ni tegn af disse 30 at deres lydværdi *næsten er som* ("næstum eins og", "svipað") den aktuelle bogstavets lydværdi i islandsk, som det fremgår af følgende eksempler:

- e* tákna*r* e-hljóðið t.d. í let, læse; næstum eins og í ísl. lesa
- X* tákna*r* ach-hljóð í þýskum tökuorðum eins og nachspiel;
svipað g-hljóðinu í sagt

Det viser sig således at kun for halvdelen af de anvendte lydskrifttegn matcher deres lydværdi nøjagtigt med tegnets/bogstavets lydværdi i islandsk.

Konklusionen er, at trods formålet om en lydskrift bygget på de islandske bogstavets lydværdi er brugeren alligevel nødt til at lære sig en hel del nye tegn og deres lydværdi, i fleste tilfælde dog uden at lydværdien forklares eller beskrives på nogen måde anderledes end gennem eksempler. Man forfejler egentlig målet med lydskriften her, undtagen brugeren har så stor kompetence i dansk at det er tilstrække-

ligt med eksemplerne. Eller hvordan skal brugeren uden nærmere forklaringer kunne skelne mellem fx fire varianter af lyden 'o' ("o-hljóðið"), som hver har sit eget tegn og hvoraf kun et af disse tegn eksisterer som bogstav i islandsk (se s. xxiv og xxv)?:

- o* táknar o-hljóðið t.d. í *op*; næstum eins og í ísl. *toppur*
- ō* táknar sérhljóðið t.d. í *foto*, *kone*
- á* táknar o-hljóðið t.d. í *ung*, *gá*; næstum eins og í ísl. *stofa*
- ǎ* táknar o-hljóðið t.d. í *gár*, *stórm*

I betragtning af at man trods alt må tilegne sig ordbogens lydskriftsystem og det faktum at bogen er beregnet for bl.a. universitetsstuderende, herunder danskstuderende, ville det have været mere rationelt at anvende den internationale lydskrift IPA. De allerfleste islandske gymnasieelever får nogen undervisning i fonetik og bliver præsenteret for IPA-lydskriftsystemet. Derfor er det ikke unaturligt at forvente at de islandske ordbøger fulgte det op og anvendte IPA i sin lydskrift. Det ville i hvert fald gøre det meget lettere hvis man holdt sig til én bestemt lydskrift i de diverse ordbøger, i stedet for at man hver gang må lære sig en ny en.

6. Ordforrådet

DI indeholder godt 45.000 opslagsord, hvoraf størstedelen er de samme ord som i dens grundlag ND. Dog er der blevet foretaget visse ændringer, idet alle personnavne og mange stednavne er udeladt og et stort antal edb-ord er tilføjet, som det fremgår af indledningen. Desuden viser det sig gennem en grundig sammenligning af enkelte sider at det almene ordforråd ikke er helt det samme; enkelte ord, især sammensatte, er blevet udeladt mens andre, dog i mindre grad, er blevet tilføjet. Tager man bogstaven 'y' fx ser man disse ændringer: fem sammensatte ord er blevet sløffet: *ydertøj*, *yndlingsdigter*, *yndlingsret*, *yinglingealder*, *ypperstepræstelig*, og et enkelt tilføjet: *yuppie*. Redaktionen har således revideret ordforrådet som det er i ND, dog tilsyneladende uden større eller drastiske ændringer.

Det er uundgåeligt at hver bruger måske savner enkelte ord eller ordkombinationer; en ordbog, hvor stor den ellers er, dækker aldrig et sprogs komplette ordforråd. Derfor har det kun meget lidt at sige om recensoren remser op ord han eller hun savner, undtagen hvis de er overordentlige mange. Men alligevel plejer man at se sådanne opremsninger og traditionen tro vil jeg nævne nogle få, og helt tilfældige, ord jeg savnede i DI: *forordning* (anses måske for at være forældet), *eskortdame*, *plysse*, *jetsæt*, *duksedreng* (dog i DI: *duks*, *duksetype*), *skimmelost* (dog i DI: *skimmel*, *skimmelsvamp*), *miljøvenlig*, *A-hold*, *B-hold* (man har *A-menneske*, *B-menneske*), *dankort*,

danskvand; slangudtrykkene: *blegfi*, *flimmer* i betydningen "fjernsyn", *slamsuger*; den falske ven: *gummisko*. Desuden, hvorfor har man i DI *gorgonzola* men ikke *mozzarella* og *feta*; *kebab* men ikke *farfale*; *landvin* men ikke *landand* og *landpostej*; *stedmor* men ikke *stedfar*; *perestrojka* (betegnet som et historisk ord) men ikke *glasnost*?

At hele basen fra ND bruges, dog med nogle ændringer som nævnt, medfører at bogen indeholder en hel del ord der i sig selv ikke er nødvendige for den islandske bruger på grund af sprogenes nære slægtskab. Spørgsmålet bliver da, om det fælles ordforråd skal udelades eller ikke. Stærke argumenter imod udeladelse er at man aldrig kan vide hvor meget brugerne faktisk kan og at man altid risikerer de såkaldte falske venner, dvs. ord der har den samme oprindelse men som har fået forskellig betydning i beslægtede sprog. Derfor er der tradition for at tage det hele med, uanset hvor nært beslægtede de to sprog er, og den tradition har man fulgt her.

Ordforrådet består naturligvis mest af det moderne sprogs normalprosasiske ord. Men bogen indeholder også ganske mange udtryk inden for forskellige fagområder. Desuden finder man en del ældre ord, både forældede og historiske, samt poetiske ord. Disse udgør dog en relativ lille andel og bogen indeholder betydeligt flere talesprogsagtige ord, slangudtryk, grove og ubehøvede ord osv., som man forventer af en god passiv oversættelsesordbog af et levende sprog. Alle opslagsord der har et specielt stilpræg bliver betegnet som sådanne. Disse stilistiske betegnelser er forøget betydeligt fra det man har i ND, fordi brugere der ikke har kildesproget som modersmål har naturligvis et større behov for den slags oplysninger end de som har det som modersmål og som fornemmer ordenes eventuelle stilpræg. Resultatet af en nøje undersøgelse af ti sider viser således helt tydeligt denne forøgning af stilistiske betegnelser i DI, idet følgende opslagsord alle har nogen stilistisk betegnelse, hvad derimod de ikke har i ND:

bondeland, *bondemand*, *bondepige*, *husbestyrerinde*, *husbond*, *husgerningskontor*, *husholderisk*, *huslæge*, *husvært*, *hvad* i kombinationen *h.vej skal jeg gå?* og *h. for en af dem er din broder?*, *pilt*, *pinsesnit*, *ypp* i *y. strid/trætte*

Stilistiske betegnelser er ganske vist nødvendige, men det er et spørgsmål om ikke distinktionen i DI er for detaljeret. Sammenligner man med andre nyere islandske ordbøger som den engelsk-islandske og den svensk-islandske ser man at de indeholder betydelig færre stilistiske betegnelser. I DI skelnes der mellem 21 forskellige betegnelser, hvoraf formålet med nogle af dem ikke er åbenlyst, fordi det aktuelle område allerede dækkes i større eller mindre grad af en anden stilistisk betegnelse. Således findes der både betegnelserne *formlegt* (formelt), *stofnanamál* (kansellistil) og *ritmál* (skriftsprog) hvor man kunne tro at én betegnelse skulle være nok. Det samme gælder for

daglegt mál (daglig tale) og *talmál* (talesprog); *unglingamál* (teenagersprog) og *slangur* (slang) og måske *gamaldags* (gammeldags) og *úrelt* (forældet). Desuden er det svært at se argumenterne for betegnelsen *fagmál* (fagsprog), når bogen nu engang indeholder diverse betegnelser for fagudtryk fra forskellige fagområder, med mindre den bruges i de tilfælde hvor der ikke findes en særlig fagbetegnelse.

Hvor mange fagudtryk skal en almindelig ordbog indeholde og skal de overhovedet behandles i oversættelsesordbøger? Der findes ikke noget ensbetydende svar, det bliver altid en vurderingssag. I princippet burde fagudtryk ikke behandles i oversættelsesordbøger, undtagen i specielle fagsprogsbøger. Men eftersom så mange ord der i og for sig selv defineres som fagsproglige termer også indgår i det normale sprog, bliver det uundgåeligt at de tages med i ordbøger der dækker normalsproget, men så skal de betegnes som sådanne. Det er der da også blevet gjort i rigeligt mål i DI. Ganske vist indeholder ND størstedelen af disse fagudtryk også, men de betegnes slet ikke og omtales kun som sådanne enkelte gange i selve ordbogsartiklerne, så her har vi bestemt en tilføjelse i DI.

Hvilke fagområder skal en ordbog som DI inddrage? Den skal naturligvis indeholde ord fra alle fagområder der hyppigt optræder i normalsproget, sådanne som ord fra næringslivet, servicesektoren, fritidssektoren, medie, kunst og kultur for at nævne nogle af de største (se Svensén 1987:37). For at ordbogen skal kunne gavne den lidt mere avancerede bruger må den også indeholde en del ord fra andre fagområder, sådanne som videnskab og teknik. DI lever godt op til disse forventninger, idet der anvendes betegnelser for ikke mindre end 25 forskellige fagområder. Det har været redaktionens mål at udføre arbejdet med fagudtryksbetegnelser med den største omhu og i den hensigt blev der konsulteret en stor gruppe specialister som det fremgår af bogens indledning. Dette bliver også fremhævet i reklamerne for bogen, og der lægges særlig vægt på det faktum at bogen indeholder ganske mange edb-ord som ordbogsbasen, dvs. ND, derimod ikke har ret mange af.

Jeg har foretaget en statistisk undersøgelse af de ord der bliver betegnet som fagudtryk, for at kunne se hvor stor en del af bogens ordforråd de udgør. Hver tiende side blev undersøgt og selvom det ikke giver nogen eksakte tal, kan man se nogenlunde fordelingen mellem de forskellige områder samtidigt med at man kan anslå omfanget af fagudtryk i bogen. Ifølge resultatet af denne undersøgelse skulle ikke mindre en 20% af bogens ordforråd være fagudtryk, så det kan godt siges at udtalelser om bogens mange fagudtryk bliver bekræftet. Det viser sig at de største fagområder er biologi/medicin, botanik, zoologi og fysik/kemi, men at ellers er fordelingen nogenlunde lige og at der ikke er et enkelt område der dominerer.

Som nævnt før bliver det altid en vurderingssag hvor mange fagudtryk der skal tages med i en almindelig ordbog som DI, men det er

sikkert uudgæeligt i en ordbog med så mange ord betegnet som fagudtryk at mange brugere er uenige med redaktionen enten fordi de mener at ordene er for specialiserede eller for almene for at blive betegnet som fagudtryk. Det gælder især det sidstnævnte, fordi det ofte er svært og i mange tilfælde diskutabelt hvor grænsen mellem det almene ordforråd og det mere specialiserede skal trækkes. Efter min mening bliver der brugt fagudtryksbetegnelser i for stor udstrækning i DI. For at nævne nogle ord i flæng, er det i alle fald svært at se argumenter for fagudtryksbetegnelsen af disse ord, så almindelige må de anses for at være i daglig tale: *dynamo, AIDS, diare, hekseskud, gift, klaver, kolera, biografi, atletik, diaman, facade, skuespil, scene, trawler*. Eller navne på almindelige kendte arter indenfor dyre- og planteriget, så som: *flue, gås, høne, giraf, rotte, svane, agurk, bær, citron, enebærbusk, løg, poppel, rosenkål*. Det er heller ikke så let at se årsagen til nødvendigheden af de latinske betegnelser for dyr og planter som i mange tilfælde, men dog ikke alle, anføres.

At der bliver medtaget ord som af nogen måske opfattes som for specialiserede, er næsten uudgæeligt i en ordbog af denne størrelse. Således kan man spørge om alle edb-ordene virkelig er aktuelle i denne ordbog, ord man sikkert kun vil støde på i en avanceret tekst om computere og software, og hvor en fagsprogsbog ville være mere aktuel. Jeg nævner dette fordi der findes en edb-fagsprogsordbog for islandsk og de danske edb-ord i ganske mange tilfælde ofte kun er en fordanskning af de engelske, således at denne edb-ordbog sikkert ville kunne tjene som hjælpemiddel ved læsning af en dansk edb-tekst. Det viser sig også at de islandske oversættelser af disse ord i DI er i stor grad hentet fra denne edb-ordbog og i nogle tilfælde er de næppe mere forståelige for den jævne islandske bruger end det danske ord, hvor man i islandsk har lavet et nyt ord, et nyt term, der (endnu) ikke er blevet optaget i normalsproget. Eksempel herpå: *analog*: "flaumrænn".

For at undersøge ordforrådet i DI nærmere er det måske bedst at læse nogle tekster af forskellig art og slå svære ord og ordkombinationer op. Selvfølgelig bliver det aldrig en helt neutral og videnskabelig undersøgelse; teksterne er kun få og korte og det er en selv der afgør hvilke ord der er svære ord.

Der blev valgt tre korte tidsskrifttekster: en der handler om litteratur (Bredal 1993), en anden om film og filmkultur (Jerslev 1993) og en tredje om skoler og uddannelse (Szomlajski 1994). Desuden sangtekster fra en LP (Larsen 1988). Hvis vi først tager tidsskriftteksterne, hvor en af dem er skrevet i en meget knudret akademisk stil, kan man kort sige at DI magter denne opgave godt. Alle ord og kombinationer der blev slået op fandtes i bogen, undtagen *furiøst*, der må anses for at være et fremmedord der (endnu) ikke er blevet anerkendt, og kombinationen *lade i stikken*, hvad der derimod er noget overraskende. I nogle tilfælde var det derimod lidt svært at gætte sig til den nøjagtige betydning ud fra de ækvivalenter eller forklaringer ordbogen giver,

dog uden at det ville fremkalde de større problemer. Eksempler herpå: *opland* har kun de konkrete ækvivalenter "uppland", "upplendi"; for verbet *gennemføre* savner man ækvivalenten "ljúka við", selvom "framfylgja" måske kan siges at indbefatte betydningen; forklaringen til ordet *blaseret* er "yfirlætislegur; ónæmur fyrir áhrifum, sem ekki kippir sér upp við smámuni" rammer ikke helt betydningen af ordet i denne kontekst: "Fordi det unge publikum er blaserede seere, der ikke lade sig byde hvad som helst". Heller ikke formår DI at give de rette eller relevante forklaringer af kombinationen *trække op* i konteksten "at trække noget skarpt op" og af ordet *bid* i konteksten "er trods meget bid en langt mildere bog".

Sangteksterne er meget præget af slangord og dem magtede ordbogen forbavsende godt, hvad jeg vil tro ikke altid er tilfældet med ordbøger. Selvfølgelig er der nogle kombinationer der er så kulturspecifikke, at de er næsten umulige at forstå for udenforstående og her hjælper ordbogen naturligvis ikke. Dog var der nogle få steder ingen eller dunkle svar at hente i ordbogen. Det gælder fx betydningen af efterfølgende: *ta røven på*, *at dappe*, *at smutte* (kun en direkte betydning findes), *tupilakker* (*kamikker* har man derimod forklaring på), præfikserne *røv-* i "at røvkede sig" og *pisse-* i "pissesmart".

7. Forklaringer og ækvivalenter

I oversættelsesordbøger bestræber man sig for at oversætte opslagsordene med ord fra målsproget der har samme betydning og reference som opslagsordene. Fulde ækvivalenter er dog sikkert sjældne, dvs. at der eksisterer ord i målsproget der har fuldstændig identisk betydning som ord i kildesproget, på samme måde som fulde synonymer næppe eksisterer. Men der foreligger dog ikke altid en ækvivalent i målsproget og da griber man undertiden til nydannelser eller oversættelseslån. Men denne udvej må dog regnes som relativ sjælden, man klarer sig i stedet med udførlige forklaringer og ofte er de kompletteret med et ord der kan fungere nogenlunde som en modsvarighed til opslagsordet (jf. Svensén 1987: 134–150).

Alt dette ser man i DI som forventet. Bogen viser til en vis grad tegn på sin oprindelse, men er dog langt fra en direkte oversættelse af ND sådan som burde fremgå ovenfor, men snarere en revideret version beregnet for en anden målgruppe end oprindeligt. Bogen indeholder ganske mange eksempler som er et vist tegn på dens oprindelse. Eksemplerne er dog lidt færre end i ND og slet ikke altid de samme. Mange af eksemplerne oversættes, især de der har overført betydning. Mange af disse eksempler er gode og gavnlige, idet de viser opslagsordet i forskellige kombinationer og dermed hvordan betydningen ikke alene ligger i selve ordet, men ofte også i konteksten. Undertiden virker det dog som om der anføres eksempler hvor konteksten ikke på

nogen måde udvider opslagsordets betydning og de er måske derfor overflødige. Nogle af disse oversættes også. Man fatter her unægtelig den mistanke at deres tilstedeværelse skyldes det hensyn der er taget til danske brugere hvad angår eksempler og oversættelser af dem, som ovenfor nævnt. Som eksempel herpå kan nævnes et tilfældigt opslagsord som *knase*, hvorunder der står følgende:

so -ede bryðja; braka k. boljser mellem tænderne; gruset knaser under hjulene það marrar í mölinni undir hjólunum; ...

I ND nøjes man gerne med blotte eksempler; gennem dem forklares opslagsordet. Den fremgangsmåde går naturligvis ikke i en tosproget ordbog som DI, så derfor har man altid tilføjet en ækvivalent eller forklaring i de tilfælde hvor det sidstnævnte ikke forekom i ND. Som et eksempel der viser dette og det ovennævnte, om at eksemplerne ikke nødvendigvis er de samme i ND som i DI, kan nævnes opslagsordet *ynde II* fra begge bøgerne:

ND:

ynde II -ede (besl.m. ell. omdannet af *unde* under påvirkning af *ynde I* ell. *yndest*) *han ynder ikke* (∴ sætter ikke pris på) *søde sager; han ynder sig ind* (∴ indynder sig) *hos sine overordnede; -perf.partc. som adj.: han er en yndet foredragsholder; denne melodi er meget yndet* (∴ populær) *for tiden*

DI:

ynde II ... so -ede vera gefinn fyrir e-ð, vera hneigður fyrir e-ð, hneigjast til e-s *jeg ynder ikke søde sager; y. sig ind hos sine overordnede* koma sér í mjúkinn hjá yfirmönnum sínum; *lh. þt. sem lo: en yndet melodi* vinsælt lag; *et yndet turistmål* vinsæll ferðamannastaður

Generelt kan det siges at oversættelsesarbejdet er ganske vellykket. Ækvivalenter og forklaringer til opslagsordene er velformulerede i en moderne islandsk normalprosaisk stil. Der bliver stort set fulgt en rationel sprogpolitik hvad der gælder fremmedord. Hvis de almindeligvis bruges og har vundet hævd i sproget, eller i det mindste er anerkendte af offentligheden, bliver de meget ofte anført som ækvivalenter, men dog næsten udelukkende ved siden af et arveord. Man anvender altså ikke purisme i vidt omfang, men lader begge varianter stå uden bemærkninger. Her kan der nævnes nogle eksempler:

cocktail: hanastél, kokkteill
kiosk: söluturn, sjoppa
skorsten: skorsteinn, reykháfur, strompur
sniffe: sniffa, þefa
sixpence: sixpensari, derhúfa
trampolin: fjaðradýna, trampólín
transitor: 1. smári, transistor (í útvarpstæki) 2. ferðaútlit
utopi: útópía, draumsýn, óland, staðleysa
serviet: munnþurrka, servietta
party: veisla, partí
procent: prósentá, hundraðshluti

Men dog findes der enkelte eksempler som de nedenstående, hvor der udelades et fremmedord, der lige så meget som de ovenstående har vundet hævd i sproget:

batteri: rafhlaða (men ikke: batterí)
motor: vél, hreyfill (men ikke: mótor)
turist: ferðamaður (men ikke: túristi)
turbine: hverfill (men ikke: túrbína)
video: myndbandstæki, myndband; myndbandstækni (men ikke: vídeó)

Det er svært at få øje på argumenter for denne disharmoni, og det samme gælder for disse eksempler:

pas: vegabréf
pasfoto: passamynd

kassette ... 2. snælda (í segulbandstæki); ...
kassettebånd: snælda, kasetta

calypso: kalypsó
reggae: tónlist frá Jamaica með sérstöku vaggandi hljómfalli

Det kan være lidt tvivlsomt at anvende nydannelser som ækvivalenter, fordi dermed risikerer man at brugeren ikke forstår ækvivalenten. Dette gælder særligt for ord for videnskabelige og tekniske foreteelser. I DI bruges der en del nydannelser, der ikke mindst skyldes de mange fagudtryk bogen indeholder. Disse nydannelser bliver sikkert til dels hentet fra fagsprogsordbøger, de få der findes, i alt fald har det vist sig at være tilfældet for en stor del af edb-ord, som ovenfor nævnt, samt en del pædagogiske og psykologiske ord. Jeg vil dog mene at de allerfleste af disse ord er letforståelige for brugerne, selvom de måske ikke er så bekendt med dem. Men selvfølgelig findes der undtagelser fra dette, men det virker som om de ikke er så mange i DI.

Der er allerede blevet nævnt ordet: *analog*: "flaumrænn". Hertil kan føjes: *syndrom*: "heilkeni", *fetichisme*: "blætisdýrkun", *klaustrofobi*: "öngfælni", *frustration*: "fatur", *undulat*: "gári". For de fire sidstnævnte findes der ganske vist også en forklaring.

Hvad der gælder nydannelser af normalprosaiske ord, virker det som om der generelt bruges de nydannelser der er blevet lanceret i den senere tid og har vundet, eller ser ud til at vinde, hævd i sproget. Som eksempler kan der nævnes:

compactdisk: geisladiskur
stillegade: vistgata
pie: baka
bowling: keila, keiluspil
muzak: síbyljutónlist
telex: 1. bréfasími, myndsendir, fax 2. símbréf

For nogle af disse ord tilføjes der også en nærmere forklaring.

Desuden har redaktionen lavet nogle nye sammensætninger, hvor der ikke fandtes nogen islandsk ækvivalent der indbefatter opslagsordets betydning og reference. Disse nydannelser betegnes altid som sådanne, og de må hellere anses for at være et forslag og forsøg med målsprogets skabende kraft til nydannelser end definitive ækvivalenter. Det kan måske siges, at redaktionen af DI her fortsætter en gammel tradition i islandsk ordbogsarbejde, hvor man lagde stor vægt på ord-dannelse for ikke mindst at vise sprogets slagkraft imod det fremmede kildesprog (se Jón Hilmar Jónsson 1990:26–28). Generelt er disse nydannelser vellykkede og ofte ganske rammende. Jeg vil dog ikke tage stilling til om de altid opfylder de strengeste sproglige krav til ord-dannelse. Her anføres nogle af dem, men det skal dog lige nævnes at der i de allerfleste tilfælde også følger en forklaring:

køkkenskriver: pottagægir
skattely: skattaskjól
sprogbarriere: málhindrun, máltálmi
tryghedsnarkoman: öryggisfíkill
dyneløfter: tryggingasnuðari, sængurgægir
ulvetime: vargstund
alfaderlig: algæskulegur
fund: happafundur
børnesikker: barntryggur

Har opslagsordene et specielt stilpræg og bliver betegnet som sådanne, virker det som om man har bestræbt sig for at deres ækvivalent holdes på samme stilniveau, hvis det overhovedet har været muligt at finde nogle sådanne, hvad det ikke altid er. Som vellykkede eksempler herpå kan nævnes:

bortvegre (ritm. [skriftsprog]): feykja burt
chauvinisme (niðr. [nedsættende]): þjóðrembingur, þjóðskrum
diskenspringer (gamans. og niðrandi [spøg. og neds.]): búðarloka
mundskænk [fornl. [arkaisk]): skutulsveinn
prokurator ... 2. (niðrandi [neds.]) útsmoginn (peninga)maður

Men ser man nærmere efter holdes dette princip dog ikke altid, som disse eksempler viser, hvor ækvivalenterne er helt stilneutrale:

fole (skáld. [poet.]): foli.

En ækvivalent der har et umiskendelig poetisk stilpræg er "fákur".

gå bort (hátiðl. [højt.]): deyjja.

Der findes mange ækvivalenter i islandsk med mere højtideligt stilpræg, som fx "andast", "látast". Her viser DI også en vis disharmoni; slår man *gå bort* op under *gå* gives der ekvivalenterne "fara burt; andast, deyjja" men der angives derimod ingen stilbetegnelse.

I de tilfælde hvor der ikke foreligger en ækvivalent til opslagsordet bliver det som regel forklaret udførligt i stedet. Det gælder fx i allerhøjeste grad for kulturspecifikke ord. DI indeholder ganske mange sådanne ord og de bliver generelt forklaret udmærket, således at en udenforstående ikke behøver at være usikker på hvad det drejer sig om. Som eksempler kan nævnes: *gruk*, *roligan*, *stikker*, *amtskommune*, *storrúm*, *klublejlighed*, *klunketid* og *karre* som også kompletteres med ordet "húsallengja", tænkt som en mulig modsvarighed, hvad der dog ikke er så vellykket. Hvis man sammenligner DI med ND, ser man at i ganske mange tilfælde er der blevet tilføjet en forklaring af kulturspecifikke ord som ikke forklares i ND. Eksempler herpå: *julefrokost*, *kolonihave*, *S-tog*, *hvede*.

En ordbog bliver aldrig fuldkommen; der vil altid være et eller andet hver enkel bruger vil savne eller ikke er tilfreds med. Til dels skyldes det, at vi alle sammen er af forskellig natur og ikke nødvendigvis har den samme opfattelse af betydningsnuancer i vort eget sprog eller hvilke ord en ordbog bør indeholde. Men til dels kan det naturligvis også skyldes det redaktionelle arbejde. Jeg vil til sidst nævne nogle eksempler, hvor jeg ikke var helt tilfreds med opslagsordenes behandling, navnlig forklaringer og ækvivalenter, hvad enten det nu skyldes min egen sprogfølelse for islandsk og sproglige erfaring i dansk, eller det også har noget at gøre med det redaktionelle arbejde; det lader jeg læserne selv om at tage stilling til.

Grøn bølge forklares som "græn bylgja (á umferðarljósum)", hvilket er en helt uforståelig forklaring. Slår man samme ord op i ND fås der en fyldigere forklaring, således at brugerne ikke bør være i tvivl om hvad det drejer sig om. *Himmelspræt* forklares som "snorri

(leikur þar sem e-r er tolleraður)". Vistnok er der intet i vejen med selve forklaringen, men der vil sikkert være mange der undrer sig over ækvivalenten "snorri"; det gamle latinskolesprog er meget fjertelligende fra de fleste. Under opslagsordet *hvarre*, uden nogen fagordsbetegnelse, står "dýr hverfa, safnheiti yfir flatfiska af ættinni Scophtalmidae". Forklaringen viser at det drejer sig om en slags fisk, men hvad der menes med "dýr hverfa" er jeg ikke klar over. *Råvildt* har forklaringen "í veiðimannamáli: ráðyr". Ganske vist ikke helt uforståeligt, men et lidt underligt ord og i hvert fald fremmed for mig. Det samme kan siges om *polterabend*, som har ækvivalenterne "steggjapartí" og "gæsapartí", samt en forklaring. "Steggjapartí" bruges måske, men næppe ordet "gæsapartí", som desuden har et meget negativt præg. Foruden forklaringerne, har *ravnemoder* ækvivalenten "órækja" og *afhopper* ækvivalenten "flokksafrækja", hvilket måske ikke er så vellykket, idet disse ord næppe hører til det centrale ordforråd og derfor må være ubegribelige for mange. Det kan siges om alle disse ikke så vellykkede ækvivalenter, at her har man strakt sig for langt i bestræbelsen på at finde ækvivalenter, på bekostning af tydeligheden.

Meget ejendommeligt er opslagsordet *beverding* med forklaringen "krá, öldurhús (afbökun íslenskra stúdenta á beværting)" og man kan ikke lade være med at spørge om hensigten med at medtage dette ord. Forklaringen er en tilføjelse fra ND, hvor der intet står om islandske studenter, kun at det er en "spøg. omdannelse af *beværting*". Men hvis det nu er rigtigt at her har vi påvirkning fra islandsk, islandsk studenterslang, gælder den kun udtalen og derfor er der næppe nogen chancer for at man støder på dette ord, dvs. denne retskrivning, i en dansk tekst.

I forklaringen af præfikset *dane-* (under 2) bruges der en etymologisk forklaring, noget der ikke hører hjemme i oversættelsesordbøger. Forklaringen lyder: "1. (hátiðl.) dana- t.d. í *danehær*, *danevælde* 2. (hátiðl.) dánar-, eing. í *danefæ*". Men *danefæ* forklares som "verðmæti (eink. fornminjar) sem finnast í jörðu og verða ríkiseign" og ikke et ord om "dánar-" som i den første forklaring, så her opstår der en vis disharmoni.

Til slut noget mere småligt, hvor jeg savner lidt fyldigere forklaringer. En *gigolo* er vel noget mere end blot "karlmaður sem starfar sem dansfélagi kvenna á skemmtistað". En *tante* behøver vel ikke at være en slægtning, men kan jo også bruges generelt om ældre bekendte damer. *Frøken* kendes vel stadigvæk i betydningen 'en kvindelig lærer'. Det er lidt underligt at under opslagsordene *fyr* og *pige* står der ikke noget om at de bruges meget i betydningen 'kæreste'. Det står ganske vist indirekte under *fyr* i eksemplet *hun har fået sig en ny f.* Under *kæft* står eksemplet (*hold*) *k!* med forklaringen "haltu kjafti", som er meget ubehøvlet i islandsk, meget mere end det modsvarende er i dansk, så ækvivalenten virker alt for stærk og måske

skulle noget i retningen af "ja, hver fjárinna" indbefatte betydningen bedre.

8. Slutord

Jeg har nu behandlet DI ud fra forskellige synsvinkler, både generelt samt mere dybtgående for enkelte punkter. Jeg syntes det var uundgåeligt med nogen sammenligning med ND, eftersom den jo er grundlaget eller basen til DI. Den slags sammenligning giver én et vigtigt indblik i selve bearbejdelsen af ordbogsgrunden; hvordan en etsprogsordbog bliver omdannet til en tosprogsordbog, hvor man må tænke på en anden målgruppe der har andre behov end den gruppe bogen oprindeligt blev udarbejdet for. Det siger sig selv at det ikke er noget let arbejde, men min konklusion er at det er lykkedes redaktionen udmærket. Det skal dog bemærkes at redaktionen naturligvis havde et godt forsprog, idet selve ordbogsbasen er et meget solidt værk. Men som det flere gange er blevet påvist ovenfor, lykkes bearbejdelsen og tilpasningen til den islandske målgruppes behov i de fleste tilfælde meget godt. Selvfølgelig vil der altid være en eller anden bemærkning eller kritik der kan fremsættes, fordi der næppe findes et fuldkomment værk, og det er der jo også blevet gjort her. Men for bogen betragtet som en helhed må konklusionen vel blive den, at der her foreligger et udmærket værk, der er udarbejdet med den største omhu og respekt for opgaven, et værk der sikkert vil være i brug i lang tid fremover.

Litteratur

- Bredal, Bjørn 1993: Fra Viborg til Venedig. I: *Nordisk Litteratur 1993*, 6–8 & 77. København: Nordisk Ministerråd.
- Grindsted, Annette 1988: *Principper for præsentation af ækvivalenter i oversættelsesordbøger*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Holm Gösta & Aðalsteinn Davíðsson (red.) 1982: *Svensk-islandsk ordbok/Sænsk-íslensk orðabók*. Lund: Walter Ekstrand Bokförlag & Reykjavík: Almenna bókafélagið.
- Jerslev, Anne 1993: Kulturfilm og filmkultur. I: *Nordisk Medie Nyt* Nr 4/93, 15. København: Nordisk Ministerråd.
- Jón Hilmar Jónsson. 1990: Að snúa orðum á íslensku. I: *Orð og tunga* 2, 21–30. Reykjavík: Orðabók Háskólans.
- Larsen, Kim & Bellami 1988: *Yummi, Yummi*. Concert Company TK APS, Knud Thorbjørnsen. LP.
- ND = *Nudansk Ordbog*. Redaktører: Christian Becker-Christensen, Lars Heltoft, Carol Henriksen & Peder Widell. 13. udgave. København: Politikens Forlag A/S, 1986.

- Norling-Christensen, Ole 1991: Ordbogssituationen i 1990'erne – fra et forlags synspunkt. I: *Lexikonord. Lexikografi i Norden*. Rapport fra en konferanse i Göteborg 11.–13. mai 1990. Oslo: Nordisk Språk-sekretariats Rapporter 14, 19–24.
- Orðaskrá úr uppeldis- og sálarfræði*. Íslensk-ensk, ensk-íslensk. Orðanefnd Kennaraháskóla Íslands tók saman. Rit íslenskrar málnefndar 2. Reykjavík: Íslensk málnefnd, 1986.
- Szomlajski, Leif 1994: Frafaldet domineres af praktikpladsproblemet. I: *Gymnasieskolen*. Medlemsblad for gymnasieskolernes lærerforening nr. 2, 20. jan. 1994, 12–14. København: Gymnasieskolernes Lærerforening.
- Svensén, Bo 1987: *Handbok i lexikografi*. Principer og metoder i ordboksarbejdet. Stockholm: Esselte Studium.
- Sören Sörenson. 1985: *Ensk-íslensk orðabók með alfræðilegu ívafi*. Jóhann S. Hannesson bjó til prentunar ásamt fleirum. Reykjavík: Örn og Örlygur.
- Tölvuorðasafn*. Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt. Orðanefnd Skýrslutækni-félags Íslands tók saman. Ritstjóri: Sigrún Helgadóttir. Rit íslenskrar málnefndar 3. 2. útgáfa aukin og endurbætt. Reykjavík: Íslensk málnefnd, 1986.